

Pædagogisk gerstetik

B U P L

Pæ dago gers etik

B U P L

December 2010

BUPL

Forbundet for pædagoger og klubfolk

Blegdamsvej 125

2100 København Ø

www.bupl.dk

Redigeret af Christian Aabro

Redaktionel support: Marianne Gilbert Nielsen,
Camilla Hjort Weber og Anders Winkler Christensen

Grafisk tilrettelæggelse: Jeanne Olsen

Tryk: AKA-PRINT a/s

ISBN 978-87-7738-206-2

FORORD

I det pædagogiske arbejde er der dagligt udfordringer, som kræver etiske overvejelser. Hvad gør pædagogen, når et barn konsekvent bliver hentet 10-20 minutter efter lukketid, og forældrene ikke tager imod opfordringer om at hente til tiden? Hvad gør pædagogen, når et barn, som i længere tid har virket nedtrykt, efter at have fået pædagogen til at love tavshed fortæller, at hans far er voldelig? Hvad gør pædagogen, når hun observerer, at en kollega håndterer et vanskeligt barn på en måde, som hun synes er helt uhensigtsmæssig? Hvad gør pædagogen, når konstante nedskæringer gør det umuligt for hende at yde børnene den omsorg, som hendes viden siger hende, at børnene har brug for?

Det pædagogiske arbejde er fyldt med sådanne dilemmaer uden facitliste. Derfor er færdigheder og kundskaber nødvendige, men ikke tilstrækkelige for at være en god pædagog og udføre et godt pædagogisk arbejde. Pædagogen trækker nemlig også på sine værdier og holdninger, når han eller hun vurderer og handler.

Denne antologi sætter fokus på etikken og dilemmaerne i pædagogikken. Hvad kendetegner etikken og de dilemmaer, pædagoger konfronteres med over for børn, unge, kolleger og forældre? Hvordan forholder og anskuer pædagoger sig til etik og hvordan kan dilemmaer i pædagogisk arbejde håndteres?

Antologien er udgivet i forlængelse af, at Forbundet for pædagoger og klubfolk (BUPL) har vedtaget et etisk grundlag for pædagoger. Antologien henvender sig til pædagoger og pædagogstuderende og indeholder en række forskellige bud på hvad etik er og hvordan diskussioner af etiske dilemmaer kan være med til at kvalificere det pædagogiske arbejde.

ETIK MELLEM MENNESKER

1. OM VELFÆRDSTATENS FORANDRINGER OG PÆDAGOGERS PROFESSIONSETIK

KATRIN HJORT
Katrin Hjort er mag. art. et cand. mag. og professor i Pædagogik og Uddannelsesforskning ved Syddansk Universitet.

Udgangspunktet i dette kapitel er konstateringen af, at den etiske refleksion er mere aktuel nu end nogensinde før. Som modsvar til den nytteetik, der synes at dominere det pædagogiske landskab i takt med ændringerne i organiseringen af velfærdsydelserne, taler forfatteren for en etablering af en professionel dydsetik, hvor det særlige i den pædagogiske forpligtelse tydeliggøres. Men vejen hertil er ikke enkel. Faldgruberne tæller bl.a. pædagogisk selvfærdighed og smålighed.

2. HAR BØRN EN ETIK?

JYTTE HARE
Jytte Hare er pædagog og exam. pæd. og leder af Børnehuset 'Fredskovhellet' i Hillerød Kommune.

Med afsæt i en kritik af den traditionelle udviklingspsykologi identificeres tilstedeværelsen af en etik mellem børn. En etik, der leves, forhandles og erfares, og som eksisterer – ikke i – men netop mellem børnene. Og som kommer til udtryk i børnenes optagethed af og samspil med hinanden.

3. ETISKE DILEMMAER

CHRISTIAN AABRO
Christian Aabro er cand. mag. og lektor i Pædagogik ved Professionshøjskolen UCC, Pædagoguddannelsen Frøbel.

Hvad kendetegner et etisk dilemma? Og hvordan håndterer vi dem i den pædagogiske praksis? Det er et par af de spørgsmål, der bliver taget op i dette kapitel. Forfatteren viser, hvordan etiske dilemmaer på den ene side er både uløselige og uforudsigelige og derfor ikke er noget, vi kan sikre os imod, men på den anden side, hvordan de netop ved hjælp af etikken kan gøres til noget, vi kan anvende som et løbende refleksionsværktøj i pædagogisk arbejde.

4. ETIKKENS KULTUR ELLER KULTURENS ETIK

SØS BAYER

Søs Bayer er ph.d. og
cand.mag. og adjunkt
ved Danmarks
Pædagogiske Universitet,
Aarhus Universitet.

Dette kapitel viser hvordan etik og kultur står i tæt forbindelse – på flere måder. Enhver kultur indeholder både den italesatte etik og de praktiske handlingers uformulerede etik. Dette bliver især tydeligt i det pædagogiske arbejde. Men samtidig rummer kulturen de betingelser der medfører en voksende forskel mellem det vi tænker som godt og det vi rent faktisk gør. Forfatteren viser hvordan kulturen mere end nogensinde før indeholder forhold, strukturer, ordener og logikker, der er vanskelige, gennemsættende, magtfulde og måske ligefrem urimelige. Det risikerer at betyde at den eksklusive forholden sig til det gode, det rigtige, det skønne og det retfærdige må vige pladsen for de pædagogiske realiteters barskhed.

ETIK I PÆDAGOGISK ARBEJDE

5. ETIK OG HOLDNINGER I PÆDAGOGISK ARBEJDE

MORTEN EJRNÆS
Morten Ejrnæs er cand.
scient.soc. og lektor ved
Aalborg Universitet.

I dette kapitel fremhæves vignetmetoden som en vej til at afdække pædagogers holdninger. Ved hjælp af to casebeskrivelser præsenteres en analyse af, hvad pædagoger mener, der bør gøres i de givne situationer. Det viser sig, at pædagoger langt fra er enige, hverken hvad angår specifikke pædagogiske tiltag, eller hvad angår mere grundlæggende tilgange til børnene. En central pointe i den forbindelse er, at det netop er uenighederne, der kan danne afsæt for en afklaring og en analyse af pædagogers værdier og etiske ståsteder.

6. ETISKE UDFORDRINGER I FORÆLDRESAMARBEJDET

CHARLOTTE PALLUDAN
Charlotte Palludan er ph.d.
og mag.art. og lektor
ved Danmarks
Pædagogiske Universitet,
Aarhus Universitet.

Igennem to konkrete cases viser forfatteren, hvordan forældre og pædagogisk personale ikke er jævnbyrdige parter med lige muligheder for at øve indflydelse på den fælles sag – børnenes liv og opdragelse i de pædagogiske institutioner. Samtidig demonstreres det, hvordan forældrene bedømmes forskelligt, alt afhængig af i hvilken grad de udviser tillid til de professionelle dømmekraft. Begge disse forhold rummer derfor en væsentlig etisk udfordring for det pædagogiske personale.

7. PROFESSIONSETIK OG SAMVITTIGHEDSLEDELSE

CLAUS HOLM
Claus Holm er cand.scient.
pol. og prodekan
for formidling på Danmarks
Pædagogiske Universitet,
Aarhus Universitet.

Karakteren af pædagogers professionelle omsorg hænger sammen med deres samvittighedsdannelse. Men hvad er sammenhængen mellem omsorg og samvittighed? Kan man drage omsorg på forskellig vis? Og kan man tilsvarende lade sig lede af – og til – forskellige typer af samvittighed? Kapitlet svarer på disse spørgsmål ved at undersøge, hvordan forskellige ledelsesformer forhindrer og understøtter betingelserne for et ideal om den tænkende – og samvittighedsfulde – pædagog.

8. VEJE TIL AFKLARING AF PROFESSIONSETISKE PRINCIPPER

JØRGEN HUSTED
Jørgen Husted er mag.art.
og lektor i Filosofi ved
Århus Universitet.

Når vi i det pædagogiske arbejde overvejer hvad der er den bedste handling, går vores tanker ofte i nogle meget modsatrettede baner. Gennem et konkret eksempel demonstrerer forfatteren hvordan det er muligt at sondre imellem forskellige etiske refleksionsbaner til at afklare konkrete etiske dilemmaer i pædagogisk praksis. Overvejelser omkring henholdsvis pligter, konsekvenser og idealer, kan på konstruktiv vis være med til at kvalificere de begrundelser hvormed vi argumenterer for vores handlinger. Og i sidste ende også kvalificere en egentlig professionsetik.

ETIK OG UDDANNELSE

9. PROFESSION, UDDANNELSE OG ETIK – KAN MAN GÅ TIL ETIK?

KARSTEN TUFT
Karsten Tuft er ph.d.,
cand. psych. og lektor
ved VIA University
College, Pædagogud-
dannelsen JYDSK.

Dette kapitel viser, hvordan etik altid har haft en central placering i såvel pædagoguddannelsen som pædagogprofessionen både som underliggende drivkraft, som kernefaglig identitet og som konkret professionsværktøj. En vigtig lektie i den forbindelse er, at etikken ikke kan reduceres til en instrumentel teknik, men i stedet må accepteres som en åben kategori af overskridelse.

10. PRAKTIKKENS ETISKE ASPEKTER OG DILEMMAER

BIRGITTE HØJBERG
Birgitte Højberg er
master i professionsud-
dannelse og lektor
i Pædagogik ved
Professionshøjskolen
UCC, Pædagog-
uddannelsen Sydhavn.

Udgangspunktet i dette kapitel er, at pædagogstuderende i deres praktik befinder sig i en særlig situation fyldt med etiske dilemmaer. Det hænger sammen med, at de på samme tid indtager forskellige roller og positioner. Praktikken tjener nemlig både det formål at være øvelsesrum og at være undersøgelsesfelt. Og det er forfatterens gennemgående pointe, at netop denne særlige placering stiller særlige krav til refleksionen og den deltagende indstilling og tilgang.

ETISKE UDFORDRINGER

11. TVÆRPROFESSIONELT SAMARBEJDE – ET SPØRGSMÅL OM ETIK

ANDY HØJHOLDT
Andy Højholdt er cand.scient.
soc. og lektor i Pædagogik
ved Professionshøjskolen
Metropol, Frederiksberg
Seminarium.

Med afsæt i to eksempler på sociale problemstillinger demonstrerer dette kapitel, hvordan den pædagogiske indsats ikke bør baseres på en snæver individualiseret forståelse, men må tage udgangspunkt i de bagvedliggende såvel sociale som strukturelle vilkår. Forfatteren anbefaler i den forbindelse, at man som pædagog holder op med at se de unges kulturer og livsstile gennem de unuancerede linser, som de offentlige medier ofte anvender, og i stedet udvikler et mere etisk funderet pædagogisk modsvar. En af forfatterens pointer er, at man må bekende sig til en tværprofessionel dialogisk fordring, hvor det bærende bliver kritikken af ulighed og sikringen af den enkeltes ret til at blive hjulpet og behandlet ordentligt.

12. ETISKE FORBILLEDER

KAREN PRINS
Karen Prins er cand.
scient.soc. og lektor i
Pædagogik og Inter-
national koordinator
ved UCC, Pædagog-
uddannelsen Frøbel.

Tendensen til at udvikle etiske kodekser for pædagogisk arbejde kan spores i flere lande omkring os. Dette kapitel viser, hvordan et blik rettet mod England – og en langt mere fremskreden etisk manualisering – måske mere kan tjene som advarsel end som forbillede. Her anvendes etik som reguleringsværktøj. En regulering, der understreger opfattelsen af, at kvalitet og beskyttelse af børn sker igennem procedure og ikke igennem tilliden til de professionelle. På den baggrund tales der for at lade de danske pædagogiske kvaliteter udspringe af netop tillid – og af dømmekraft.

13. ETIK SOM ALTERNATIV?

PETER ØSTERGAARD
ANDERSEN

Peter Østergaard Andersen er ph.d., mag. art. et cand.mag. og lektor i Pædagogik ved Institut for medier, erkendelse og formidling på Københavns Universitet.

Dette kapitels udgangspunkt er, at den pædagogiske praksis i stadig højere grad underlægges bureaukratiske og systemadministrative bestræbelser, og at de sociale interaktioner og relationer gøres til enheder, der værdisættes på markedet. Igennem en konkret kritisk analyse af en bog skrevet af Dahlberg og Moss viser forfatteren, hvordan et muligt etisk alternativ til det dominerende rationale kan etableres.

14. KRITIK SOM ETIK NEOLIBERALT NYSPROG SOM UMYNDIGGØRELSESPROCES

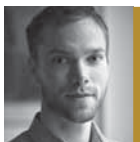
RASMUS WILLIG

Rasmus Willig er ph.d. og cand.scient.soc., og studieleder for Socialvidenskab ved Roskilde Universitet.

PELLE KORSBÆK
SØRENSEN

Pelle Korsbæk Sørensen er cand.scient.adm og undervisningsassistent ved Institut for Samfund og Globalisering på Roskilde Universitet.

Dette kapitel omhandler retten til - og muligheden for - at kunne udtrykke sig kritisk i den pædagogiske praksis, som en etisk fordring. Igennem en konkret analyse af en række af de udsagn pædagoger er blevet mødt med fra lederes side, demonstreres det hvordan kritikken afmonteres, og hvordan denne afmontering kan ses i sammenhæng med en generel neoliberal tendens til umyndiggørelse. En umyndiggørelse der af forfatterne anses som direkte uetisk.

15. UDFORMNINGEN AF ET ETISK GRUNDLAG

AF ALLAN BAUMANN OG FLEMMING BRØGGER ANDERSEN

Baggrunden for dette kapitel er vedtagelsen af BU-PL's etiske grundlag for pædagoger. I det følgende beskrives det hvordan det etiske grundlag konkret er tilvejebragt, og hvad det indeholder. Derudover beskriver forfatterne, hvordan BUPL forestiller sig, at det skal tages i anvendelse, som et aktivt refleksionsværktøj i den dilemmafyldte pædagogiske praksis.

16. APPENDIKS ETISK GRUNDLAG FOR PÆDAGOGER

Pædagogers Etik koster 150 kroner.
Bogen kan købes ved henvendelse til:
BUPLs forsendelse, tlf. 3546 5000 (10-15)

Pædagogers etik

- EN ANTOLOGI

Etikken er en central del af det pædagogiske arbejde. For etik kan både tjene beskrivende og foreskrivende formål. Etikken kan for det første fortælle os noget om, hvad der sker, og måske også hvorfor det sker. Men etikken kan også hjælpe os til at blive klogere på, hvad der bør ske.

Denne bog indeholder 15 kapitler, der på forskellig vis afdækker de etiske aspekter og udfordringer i pædagogisk arbejde. Og spørgsmålene er mange: Er etik noget, vi lærer igennem uddannelse, eller noget vi kan i forvejen? Er det etikken, som sikrer pædagogisk kvalitet og tryghed for såvel børn som forældre? Har børnene også en etik? Er etik det samme som holdninger? Og er der nogen vej ud af de etiske dilemmaer i den pædagogiske praksis?

Bogen er et bidrag til den løbende debat om pædagogers kompetencer, handlemuligheder og professionelle ansvarsområder. Den kan derfor forhåbentligt tjene til såvel afklaring som inspiration for de mange, der enten allerede befinder sig i eller er på vej til at ud-danne sig ud i den pædagogiske praksis.

B U P L

